

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 11, 2013

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 354:351.01

V. I. Andriyash,

кандидат політичних наук, доцент, докторант кафедри державної служби,

Інститут державного управління Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ДЕРЖАВНОМУ ТА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНЯХ

V. I. Andriyash,

PhD in Political Science, Associate Professor, postdoctoral student at the Department of civil service at the Institute of Public Administration at the Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv

FEATURES OF UKRAINE ON NATIONAL STATE AND GLOBALLY

В статті проаналізовано особливості національного розвитку України, стан національних відносин, які вимагають ретельного дослідження в цілях напрацювання досвіду врегулювання національних та етнічних проблем в умовах трансформації національної держави та глобалізації.

This paper analyzes the features of the national development of Ukraine, the state of interethnic relations that require careful study in order to experience settlement developments of national and ethnic problems in the transformation of the nation state and globalization.

Ключові слова: *національний розвиток, етнополітичні процеси, державний та глобальний рівень, децентралізація, державна політика.*

Keywords: *national development, ethno-political processes, national and global level, decentralization, public policy.*

Постановка проблеми. Реальність вимагає осмислення ситуацій, що ґрунтуються на необхідності досягнення гармонійного розвитку етнонаціонального соціуму, забезпечення етнонаціональної ідентичності та укоріненості націй у їх реальному бутті, буттєвості культури. Особливо це стосується суспільств, що модернізуються, які відроджують свою державність, процес становлення яких пов'язаний з необхідністю забезпечення стабільності поліетнічного соціуму. Реалізація цих завдань сприятиме розробці пріоритетних напрямів удосконалення забезпечення стабільності поліетнічного соціуму, який перебуває у перманентній конфліктогенній ситуації та переходу на якісно вищий, неконфліктний і якісний щабель розвитку соціуму з урахуванням сучасних цивілізаційних тенденцій.

Метою статті є спроба проаналізувати особливості національного розвитку України на державному та глобальному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивченню стану національного розвитку України присвячено чимало праць та досліджень українських і зарубіжних науковців, зокрема О. Білявська [1], В. Свтух [2; 3], В. Трошинський [3], К. Галушко [3], К. Чернова [3], О. Куць [10], В. Фесенко [15], Г. Лозко [11], Л. Іонін [5] і т. д.

Виклад основного матеріалу. Властиві глобалізації уніфікація і стандартизація посилюють етнічну й національну самосвідомість, прагнення до ідентичності, самовизначення народів, зростання етнічної диференціації і фрагментації, все більшого значення набувають поняття «батьківщина», «нація» тощо. Як відзначає Л. Іонін, традиційне, органічне у процесі глобалізації світу не тільки не відмирає, а навпаки, актуалізується, що означає активізацію консервативних засобів мислення та поведінки, активізацію консервативної політики [5, с. 399]. На думку І. Каганця, дезінтеграція, яка супроводжується посиленням соціального і політичного хаосу, зростанням збройних конфліктів, поступово охоплює всі регіони, навіть ті, в яких зараз переважають інтеграційні процеси. Це викликано зростанням потоків біженців, які дестабілюють благополучні країни, а також зниженням економічного потенціалу високорозвинутих держав, що зменшує контрольованість «проблемних» регіонів [6, с. 115]. На зумовленість етнонаціональних процесів глобальними впливами цивілізації, де діють тенденції інтеграції і диференціації, вказує Л. Шкляр: «якщо перша із них, сприяє формуванню цілісності світу та зближенню націй, народів, культур, але загрожуючи разом з тим безпекою уніфікації та нівеляції, то друга тенденція стаючи, бар'єром на цьому шляху, виконує своєрідну самозахисну функцію щодо етносів та народів, які прагнуть зберегти свою ідентичність» [17, с. 11]. Взаємодія цих тенденцій визначає зміст суперечок, внаслідок яких, з одного боку, з'являються наднаціональні організації та інститути, а, з іншого – постають окремі суверенні держави, орієнтовані на захист етнонаціональних інтересів.

Становлення України як незалежної поліетнічної держави, формування української політичної нації потребують розробки та впровадження виваженої, демократичної етнополітики. Багатоетнічність народу України на початку XXI ст. стає важливим чинником соціальних, політичних процесів, що відбуваються в суспільстві. Дедалі стає очевиднішим, що для стабільного розвитку України є необхідним урахування інтересів та створення необхідних умов для розвитку національних груп, які налічують близько 14 мільйонів чоловік і проживають або за межами своїх національно-державних утворень, або не мають їх взагалі [12].

Зазначимо деякі тенденції етнічного розвитку та складну етнокультурну палітру українського суспільства:

1. Історичний досвід співіснування представників різних етносів на території України дає підстави говорити про переважаючий безконфліктний тип розвитку міжетнічної взаємодії [8].

2. Україна є поліетнічним утворенням, з тривалим перебуванням основних складових у складі інших держав, що залишило по сьогоднішній день суттєвий вплив на політичному, економічному, культурному та соціальному рівнях.

У процесі етнополітичного ренесансу в Україні чітко виявляються дві основні тенденції, по-перше, це прагнення побудувати національну державу, по-друге, це процеси відродження етнічної самобутності елементів етнонаціональної структури, які відбуваються за умов посилення етнічної солідарності, внутрішньої групової згуртованості й активізацією етнічних рухів за реалізацію прав меншин [1, с. 192-193]. Етнічна самосвідомість українців завжди була і є нині багатозаровою, пов'язаною з усвідомленням своєї причетності до держави, до нації, до краю [2, с. 43].

Основою розвитку та збереження етнічної ідентичності є необхідність наявності спільних об'єктивних та суб'єктивних характерних рис або ж певної

їхньої комбінації. Частіше за все основну роль у процесі збереження етнічної ідентичності відіграють такі об'єктивні чинники, як спільна територія та культурні особливості. На думку деяких дослідників, не можна недооцінювати значення суб'єктивних факторів, таких, як етнічна свідомість, етнічні почуття тощо. Можна погодитися з їх твердженням, щодо того факту, що чим більша наявна кількість вказаних ознак у певної групи, тим більше вони відповідають оптимальному типу етнічної спільноти. Адже, як ми вже згадували, питання етнічної належності є особистою справою кожної людини, але є необхідною передумовою для задоволення потреби особи належати до складу певної спільноти [14, с. 42].

В сучасному світі великої популярності набирають екзогамні шлюби, які є однією з причин поширення маргінальності серед представників етнічних груп внаслідок існування етнічно змішаних сімей в яких не дотримуються та не зберігають етнічних традицій. За певних умов етнічними маргіналами можуть ставати й представники етнічних груп, зокрема внаслідок іншого мовного, культурного середовища. Проблему маргіналізму необхідно вирішувати на особистісному рівні у сфері самосвідомості. Наприклад, М. Шульга пропонує чотири моделі вирішення цієї проблеми: 1) полілогічна, моральна подвійність «розірваність душі між культурами», етносами, мовами; 2) самоідентифікація з одним із етносів; 3) усвідомлення себе космополітом; 4) самоідентифікація себе з двома, трьома етносами» [11, с. 168].

На думку більшості дослідників, певна кількість громадян України вирішила для себе проблему маргіналізації за допомогою самоідентифікації себе з одним із представлених на території держави етносів. Отже, підтримавши ідею незалежності України, вони здебільшого надали перевагу українському походженню.

Так історично склалося, що деякий час різні частини України перебували під впливом інших держав, що наклало свій відбиток на етнічну структуру українського суспільства. Сьогодні в Україні сформувалося досить стійке утворення, яке включає (відповідно до перепису населення 2001 року) більш ніж 130 етносів. Основним ядром української нації звичайно ж є українці (українська етнонація, приблизно 77,8 % населення), але також населення України складається з національних меншин та спільнот з невизначеним статусом (21,4%), і представників окремих етносів (0,8%) [3, с. 8-9]. Серед національних меншин слід згадати: росіян (найбільша національна меншина, що нараховує понад 8 млн. громадян), білорусів, болгар, угорців, румунів, поляків, євреїв, вірмен, греків, татар, циган, азербайджанців, грузинів, німців. До етнічних груп з невизначеним статусом слід віднести кримських татар, гагаузів, караїмів, кримчаків (їх бажано вважати корінними народами, враховуючи відсутність наявності держави поза межами України). Інших громадян України неукраїнського етнічного походження можна класифікувати як представників етносів, поділяючи на групи представників етносів і окремих представників етносів. Останнє зумовлене їхньою чисельністю – від кількох тисяч до 2-3 осіб. Це їжорці, ороки, ескімоси, в'єтнамці, корейці, курди та інші. Такі елементи виникають і зникають насамперед внаслідок новітніх міграційних процесів, до яких активно залучена Україна [2, с. 56-57].

Етнічні спільноти населення України представлені також субетносами. Вони нерідко ототожнюються з етнографічними групами, які виникають усередині етносу, усвідомлюють свою єдність з ним, але відрізняються специфічними рисами традиційно-побутової культури, мовними діалектами та мають самоназву [10, с. 24-25]. Виникнення та існування субетносів зумовлювалося особливостями господарської системи, тривалим проживанням на локальній території, сімейними міграціями на нові терени тощо. Наявність та збереження таких груп обумовлено комплексом суспільно-політичних, релігійних та інших чинників. Субетноси відіграють важливу роль в етнічній структурі суспільства. Збільшуючи поліфакторність етносу, субетноси, як не парадоксально, все ж надають його структурі більшої стабільності та гнучкості, їхня самобутність та суперництво, як правило, не носять антагоністичного характеру, тому не порушують головного етнічного моноліту, який лише зміцнюється завдяки збереженню внутрішньої етнографічної мозаїчності [7, с. 51]. В українському етносі до субетносів можна віднести, наприклад, бойків, гуцулів, лемків, поліщуків, подолян, литвинів, русинів та інші етнографічні групи. Такі групи існують також серед росіян, кримських татар, греків, молдован, циган, угорців, поляків [2, с. 61-62].

Сучасна конфігурація етнонаціональної структури є збалансованою, але часто культурна поведінка і мовна орієнтація деяких груп українського суспільства не збігаються з їхньою національною приналежністю [2, с. 24-25]. Наприклад, Схід та Південь України залишаються значно русифікованими внаслідок політики Росії та Радянського Союзу протягом декількох століть.

Україна стала незалежною державою, проте ще не стала єдиною нацією. Наша нація у своєму історичному минулому часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами, це ми бачимо і зараз: розмежування України на чітко окреслені з одного боку – Захід та Центр, з іншого – Південь та Схід. В чому ж причина протистояння регіонів? У цивілізаційній орієнтації: з одного боку – Європейський Союз, НАТО, з іншого – Єдиний економічний простір, союз з Росією та Білорусією.

Відмінності, які існують між східними та західними територіями в Україні, складають потенційний виклик для територіальної цілісності держави та є певною перешкодою для мовливих перспектив розвитку українського суспільства як єдиної нації [16]. Підґрунтям цих розбіжностей є низка причин: мовна, культурна, релігійна та ін. відмінності українського суспільства; перебування українських земель у складі різних держав, що сприяло встановленню соціально-економічних та культурних відмінностей між регіонами України. Саме тому проблема подолання регіонального та політичного роз'єднання країни, необхідність інтеграції та консолідації українського суспільства є головним пріоритетом державної політики. Інтеграція України до європейських і світових структур потребує також трансформації політичних, економічних та соціальних структур.

Доречно нагадати про підхід В. Фесенко [15], який передбачає основні напрямки подальшої інтеграції українського суспільства: інтеграційна економічна та регіональна політика; проведення збалансованої зовнішньої політики; відмова держави від втручання у міжцерковні стосунки, особливо між православними конфесіями. Крім вказаних трьох напрямів, на думку автора [15], варто також звернути особливу увагу на необхідність децентралізації державного устрою України, подальшої інтеграції регіональних еліт в загальнонаціональну політичну та адміністративну впровадження інтеграційної гуманітарної політики.

На думку автора, саме стратегія подальшої інтеграції українського суспільства повинна стати одним із основних пріоритетів державної політики. Конституція України зобов'язує державу «сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [9]. Низка законодавчих актів України (Закони України «Про національні меншини в Україні», «Про ратифікацію Рамкової конвенції про захист національних меншин», «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» та ін.) спеціально визначають правові засади розвитку національних меншин, що, своєю чергою, є аргументом на користь тенденції до поліетнічності українського суспільства [2, с. 8-9]. Усе це слід ретельно враховувати, формуючи та здійснюючи державну етнополітику в Україні, особливо, коли йдеться про визначення пріоритетів етнокультурного, зокрема мовного, розвитку, форм і способів захисту етнічних прав титульної нації та національних меншин, моделі міжетнічної взаємодії тощо [3, с. 10].

Світова практика свідчить, що надання національним меншинам і етнічним групам гарантованих колективних прав і свобод є однією з головних умов політичної стабільності в багатонаціональних країнах. Права, що необхідні для збереження самобутності, спадщини та гідності меншин, набувають кількох форм: право меншин на існування; користування досягненнями власної культури, мови та їх розвитку; створення і забезпечення функціонування національних шкіл та інших навчальних закладів, можливість викладання рідною мовою; гарантії представництва в державних органах.

Ієрархія серед національних меншин, яка наявна і в Україні, характерна для переважної більшості поліетнічних держав. Втім, у сучасній Україні етнічна стратифікація суспільства на титульний етнос та національні меншини не відображає ієрархії етнічних статусів, котра спостерігається в інших країнах [4, с. 90]. В Україні, особливо враховуючи кримськотатарську проблему, етнічна стратифікація гіпертрофована, що й становить потенційну небезпеку для стабільності етнополітичної ситуації, адже ієрархія як така вже містить у собі потенціал конфлікту [13].

За умов поглиблення процесів інтернаціоналізації, які ставлять принципово нові, більш складні завдання, що потребують відповідальності й максимуму зусиль, найважливішими для визначення міжнародного становища української держави стають її досягнення у демократизації внутрішнього життя, твердженні верховенства права, створенні ефективної економіки й соціальної сфери. Це є своєрідною перешкодою в цивілізоване міжнародне співтовариство, відсунувши на другий план традиційні геополітичні параметри. Формалізована інтеграція в Об'єднану Європу вимагає від держав-претендентів адаптації національного законодавства і політичної практики до узгоджених на цьому просторі правових норм. При цьому гео економічний статус країни залишається однією з головних умов для зовнішньо- та внутрішньополітичних маневрів і дозволяє зайняти певну позицію у глобальній системі координат.

Однак, отримавши незалежність, наша держава поки що не має довгострокової національної стратегії, програми реінтеграції до Європи, чітко означених національних інтересів. Натомість українському суспільству характерні слабкості традиційних соціально-економічних зв'язків, соціальне розшарування, формування передумов міжетнічних і міжконфесійних конфліктів, незавершеність консолідації титульного етносу, брак національної свідомості тощо, що позбавляє державу міцного етносоціального ядра, навколо якого б ефективно формувалася ідентичність політичної нації. Труднощі національного самоствердження України на міжнародній арені, перетворення її на впливовий геополітичний суб'єкт пояснюються внутрішніми розбіжностями як на регіональному (що зумовлені історико-культурними обставинами й виражаються у потягу населення Сходу до Росії, Заходу до Європи), так і державному (розрізненість поглядів впливових політичних сил, віддаленість влади від народу тощо) рівнях. Розташування української держави в місці перетину трьох величезних геополітичних масивів – Євразійського, Атлантичного та Ісламського, автоматично робить її об'єктом геополітичного впливу у процесі трансформації світового ладу, надаючи унікальних переваг серед пострадянських країн, і водночас утворює ряд проблем.

У процесі розбудови власної державності кожна країна вирішує проблему конфлікту національного, що інстинктивно кличе до закріплення більше

вигідних позицій за своїм етносом і побудовою такого суспільства, яке б, рівною мірою захищало інтереси всіх, створюючи єдиний, консолідований соціум. Як показує світова практика найбільшого успіху в його розв'язанні домоглися ті країни, які в основу своєї державності поставили об'єднані принципи громадянства, що дозволили перевести категорію «нації» з етнічного виміру в політико-правове, раціональне значення. Геополітична положення України уможливило вибір на користь західної (ліберальної демократії, вільного ринку) чи східної моделі (етатистських настанов, колективізму). В етнополітичній площині сприйняття європейської геополітичної орієнтації для України означало б відтворення загальноприйнятої в Європі концепції щодо титульного етносу та національних меншин, які разом становлять об'єднану громадянством політичну націю. Натомість євразійська геополітична орієнтація для нашої держави означала б сприйняття концепції поліетнічності України або позиціонування українців як складової частини східнослов'янського суперетносу. Кожна із вказаних геополітичних орієнтацій суворо корелюються з відповідними внутрішньополітичними силами, які їх підтримують та з відповідними моделями етнополітики.

Висновки. На сьогоднішній день Україна вийшла на рівень моделі державності, яка ґрунтується на етнічному принципі її формування, але її перебудова не є природним процесом, оскільки відсутні основні громадянські складові у суспільстві. Розвиток незалежної України здебільшого відбувався на моноетнічній основі, саме тому перехід до полікультурності є не бажаним для держави, оскільки, в кінцевому результаті може коштувати їй незалежності та територіальної цілісності. Крім того, для впровадження елементів поліцентричності не має відповідного ґрунту у вигляді, приміром, федералістської традиції. Більш того, не існує навіть об'єктивних передумов для розбудови федеративної Української держави, які б ґрунтувалися на ментальних засадах організації життя українського народу. Тому унітарна модель з відповідним балансом централізації влади і демократичного представництва громадян держави максимально відповідає умовам подальшого розвитку України. До того ж, у період трансформаційних змін в суспільстві необґрунтовані нововведення, які послаблюють інституційні та регулятивні можливості держави, є небажаними.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують передумови розвитку світу в сфері етнополітики під впливом процесів глобалізації, які певною мірою впливають або впливатимуть на подальший розвиток України як незалежної національної держави.

Література:

1. Білявська О. С. Етнонаціональне відродження у незалежній Україні: перспективи розвитку / О.С.Білявська // Творчість та освіта в інтелектуальних пошуках та практиках сучасності: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції (17-18 травня 2007р., м. Київ) / [уклад.: Б.В. Новіков, І.І. Федорова]. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2007. – С. 192-193.
2. Етнонаціональна структура українського суспільства : [довідник] / Євтух В. Б., Трошинський В. П., Галушко К. Ю., Чернова К. О. – К.: Наукова думка, 2004. – 344 с.
3. Євтух В. Б. Тенденції етнонаціонального розвитку українського суспільства / В.Б.Євтух // Етнічні спільноти України: довідник. – Київ: Фенікс, 2001. – С. 4-13.
4. Єрмаков П. Можливі чинники дестабілізації етнополітичної сфери / П. Єрмаков // Політичний менеджмент: Український науковий журнал. – 11 / 2007. – № 6. – С. 89-95.
5. Ионин Л.Г. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: [учебн. пособ.] / Л.Г.Ионин; [3-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. – 432 с.
6. Каганець І. Везагальна дезінтеграція / І.Каганець // Розбудова держави. – 1998. – № 1-2. – С. 114-124.
7. Кафарський В. І. Етнологія / В. І.Кафарський, Б. П.Савчук. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.
8. Козловець М. Національна еліта як фактор державотворення: уроки минулого й реалії сьогодення [Електронний ресурс] / М.Козловець // Персонал. – 2007. – № 10. – Режим доступу: <http://www.personal.in.ua/article.php?id=592>
9. Котигоренко В. До питання про концептуальні засади етнонаціональної політики України. Проект Закону України «Про Основи державної етнонаціональної політики». Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Основи державної етнонаціональної політики» [Електронний ресурс] / В.Котигоренко // Політичний менеджмент. – К., 2006. – № 4. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=59&c=1309>
10. Куць О.М. Етнополітологія: [навчальний посіб.] / О.М. Куць. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2005. – 264 с.
11. Лозко Г. С. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігійно-національний аспект / Г.С.Лозко. – К.: АртЕк, 2001. – 304 с.
12. Макаренко Н. До питання про пріоритетні напрямки сучасної етнополітики [Електронний ресурс] / Н.Макаренко // Наукові записки / Курасівські читання – 2005. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2006. / Сер. "Політологія і етнологія". – Вип. 30. – Кн. 1. – Режим доступу до журн.: http://www.ipiend.gov.ua/img/scholarly/file/NZ30_1_33.pdf
13. Максименюк М.Ю. Соціально-філософський дискурс етнонаціональних конфліктів та умови їх подолання [Електронний ресурс] / М.Ю.Максименюк // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики [Текст]: зб. наук. пр. / Класик. приват. ун-т; [редкол.: О. Л. Скідін (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 1998. – Вип. 49. – 2011. – Режим доступу до журн.: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Staptp/2011_49/files/ST49_37.pdf
14. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [Ю. Римаренко (ред.) та ін.]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К.: Генеза, Довіра, 1996. – 942 с.
15. Фесенко В. Від політичного роз'єднання до стратегії інтеграції українського суспільства [Електронний ресурс] / В.Фесенко. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/ua/baza/analytic/index.php>. – Заголовок з екрана.
16. Чмирьова Л. Ю. Районування території України як один із факторів просторового соціально-економічного розвитку регіонів [Електронний ресурс] / Л. Ю.Чмирьова, Н. О.Федяй // Ефективна економіка. – № 4. – 2013. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nayka.com.ua>
17. Шкляр Л.Є. Етнонаціональні чинники державотворення: політологічний аналіз: автореф. дис. д-ра політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Л.Є.Шкляр. – Київ, 1996. – 40 с.

References:

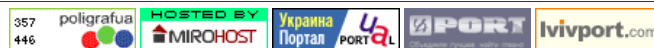
1. Biliavs'ka, O. S. (2007), "Ethnic revival in independent Ukraine: prospects for development", *Zbirka dopovidej na mizhnarodnij naukovo-praktychnij konferentsii* [Collection presentations at international scientific conferences], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International Scientific Conference], National University, Kyiv, Ukraine, pp. 192-193.
2. Yevtuh, V. B. Troschyn's'kyj, V. P. Halushko, K. Yu. and Chernova, K. O. (2004), *Etonatsional'na struktura ukrains'koho suspil'stva* [Ethnic structure of Ukrainian society], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
3. Yevtuh, V. B. (2001), *Etmichni spil'noty Ukrainy* [Ethnic communities Ukraine], Feniks, Kyiv, Ukraine.
4. Yermakov, P. (2007), "Possible factors destabilizing ethnic policy", *Politychnyj menedzhment: Ukrains'kyj naukovyj zhurnal*, vol. 6, pp. 89-95.
5. Ionin, L.G. (2000), *Sociologija kul'tury: put' v novoe tysjacheletie* [Sociology of culture: the way to the new millennium], 3rd ed, Izdatel'skaja korporacija "Logos", Moskva, Rossija.
6. Kahanets', I. (1998), "Overarching disintegration", *Rozbudova derzhavy*, vol. 1-2, pp. 114-124.
7. Kafars'kyj, V. I. and Savchuk, B. P. (2006), *Etmolohiia* [Ethnology], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.
8. Kozlovets', M. (2007), "The national elite as a factor state: lessons from the past and present-day", *Personal*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.personal.in.ua/article.php?id=592> (Accessed 25 September 2013).
9. Kotyhorenko, V. (2006), "On the conceptual basis of ethnic policy of Ukraine. Draft Law of Ukraine "On the basis of ethnic policy". Explanatory note to the draft law of Ukraine "On the Fundamentals of State Ethnic Policy", *Politychnyj menedzhment*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.personal.in.ua/article.php?id=592> (Accessed 30 September 2013).
10. Kuts', O.M. (2005), *Etnopolitohiia* [Ethnopolitology], KhNU imeni V.N. Karazina, Kharkiv, Ukraine.
11. Lozko, H. S. (2001), *Etmolohiia Ukrainy. Filosofs'koteoretychnyj ta etnorelihiieznavchyy aspekt* [Ethnology of Ukraine. Filosofskoteoretychnyy and etnorelihiieznavchyy aspekt], ArtEk, Kyiv, Ukraine.
12. Makarenko, N. (2006), "On the priorities of modern ethnic policy", *Naukovi zapysky. Kurasyvs'ki chytannia-2005*, [Online], vol. 30, available at: http://www.ipiend.gov.ua/img/scholarly/file/NZ30_1_33.pdf (Accessed 30 September 2013).
13. Maksymeniuk, M.Yu. (1998), "Socio-philosophical discourse of ethnic conflict and the conditions to overcome", *Sotsial'ni tekhnologii: aktual'ni problemy teorii ta praktyky*, [Online], vol. 49, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Staptp/2011_49/files/ST49_37.pdf (Accessed 29 September 2013).
14. Rybarenko, Yu. (1996), *Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva* [Small Encyclopedia of Ethnic Science of State], Heneza, Dovira, Kyiv, Ukraine.
15. Fesenko, V. "Vid politychnoho roz'iednannia do stratehii intehtratsii ukrains'koho suspil'stva", [Online], available at: <http://www.experts.in.ua/ua/baza/analytic>

/index.php (Accessed 13 September 2013).

16. Chmyr'ova, L. Yu. and Fediaj, N. O. (2013), "Zoning of Ukraine as one of the factors of spatial socio-economic development", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 24 Aug 2013).

17. Shkliar, L.Ye. (1996), "Ethnic factors nation: political analysis", Ph.D. Thesis, Political Institutions and Processes, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"